

Wacklinin mamselli palasi Ouluun

Kerta kerran jälkeen kuulin 40-luvun lopulla, 50-luvulla ja vielä 60-lukumme alussa kysytävän, miksikä ei Wacklinista oteta uutta painosta. Luulen, että yhden ja toisen oululaisen teki mieli ottaa, julkaisu-oikeus tuskin olisi ollut kenenkään yksityisomaisuutta, mutta vastauksensa lie ollut sama kuin minun, epäroivä: epä taitaisi olla kysyntää.

Tämän kesän kysytyimpiä kirjoja taitaa kuitenkin olla Sara Wacklinin muistelmat, joiden talvelia uutena painoksena ilmestynyt neljäs suomenkielinen laitos ja painos on ristitty uudelleen. "Satanen muistelmia" on nyt Sata muistelmaa Pohjanmaalta. Kun ensimmäisen kerran näin tuon otsikon kirjakaupan ikkunassa, hieman hillyin. Olin jo niin tottunut "Satasene", jonka ensimmäinen suomenkielinen painos minulla on ilo omistaa: Satanen Muistelmia Pohjanmaalta. Kirjoittanut Saara Wacklin. Suomentanut J. Aulén. Helsingissä 1872. G. W. Edlundin kustantama. Turussa, G. W. Wilénin ja Kumpp. kirjapainossa, 1872.

Vähitellen olen tottunut kirjan uuteen nimeen oivaltaen, että suomennos on suomennos. Toinen juttu, jos alkuperäistä nimeä lähdetäisiin muuttamaan. Hundrade minnen från Österbotten on ja pysyy. Kärsi suomennosta uudelleen. Käsillä ei nyt juuri ole tätä edellinen suomennos, joka oli oululaisen K. A. Järven käsialaa, mutta voimme myöntää, että Järven ajoista kieli on hieman niinkuin kehittänyt, vaikka toisaalta on todettava, että supisuomalaisen ja Oulussa syntyneen ja kasvaneen sekä lyseonsa käyneen Järven, Mällinen Sonnisaaresta, suomenkieli siihen aikaan varmaan luontui aito-oululaisen ja supisuomalaisen Sara Wacklinin kirjan suomennoskieleksi. Uusimmasta suomennoksesta vastaa Katri Ingman-Palola. Kolmannen suomennoksen alkupuheet kirjoittajan, kirjailija-opettaja Järven paikalle on johdannon kirjoittajana astunut Oulun historian kirjoittaja, professori Aimo Halila, jota mielelläni häntäkin puhuttelin kirjailijaksi, siinä määrin elävää tekstiä hän on kirjoittanut Oulun 1700-luvun elämää ja henkeä hahmotellessaan kuin myös tässä Wacklinissa.

Mainintani Wacklinin supisuomalaisuudesta ei ollut mikään painovirhe. Saran isän suku on kotoisin Savosta, Pielavedeltä, mutta oululaistunut 1600—1700-lukujen vaihteessa. Saran äiti oli Uhlandereita, joka tietääkseni on vielä tuota ajankohtaa vanhempi oululaissuku. Suomen sivistysteoston — oppineiston niinkuin kauppiaskunnan, osittain käsityöläisluokan — 1600 — ja 1700-luvuilla sikäli ruotsalaistuuksessa, että äidinkieleksi monessa tapauksessa tuli ruotsi, ja prosessin ehdittyä 1800-luvulle tultaessa muualla rannikolla jo melko pitkälle, kaupungeissa yhä hyvin kuin kirkonkylänsä säätäläispiireissä, säilyi Oulu yllättävän suomenkielisenä. Tämän todistaa moni tutkija. Yllätys se tutkijoille on sikäli, että Oulu oli Turun jälkeen maan huomattavin kaupunki. Mm. nuori Zachris Topelius lähetettiin Uudestakaarlepöytästä Ouluun kouluun nimenomaan suomea oppimaan. Topeliuksen Oulu-kausi 1829—31 sattuu juuri Wacklinin aikaan. Viimeisen kerran koti - Ouluun palatessaan Sara aloitti koulunsa vasta kunnostetussa Franzénin talossa ja Artturi H. Snellmannin (Virkkusen) mukaan Kirkkokadun ja Esplan(a)adipuistikon kulmassa eli siis nykyisinkin Franzénin talon nimellä tunnetussa. Oli vuosi 1830. Seuraavana vuonna Topeliukset ja muut viikarit juoksivat juuri valmistuneeseen triviaaliskouluun saman "Esplanadin" varrella, esplanadin hyvinkin, tosiasiassa siinä ei ollut tietenkään puistoa paremmin kuin puistokatuakaan. Palosta oli kulunut vasta 7—8 vuotta. Nykyinen Franzénin puisto oli hiekkainen tori.

Sen ajan oululaiset säätäläiset puhuivat suomea ja ruotsia, monet kirjoittivatkin molempia, niinkuin esim. opettajattareksi antautunut Wacklinin Sara, jota toiset kutsuivat täti Saaseksi tai tant Saseksi, toiset Sara-mamselliksi, suomeksi tietenkin Saara. Mamsellimme olisi tainnut voida kirjoittaa muistelmansa vaikka ranskaksi, jota kieltä hän oli käynyt oppimassa Pariisissa saakka ja jota hänen tavallisen tason ylittävässä tyttökoulus- saankin "parleerattiin", mutta kirjoittipahan ruotsiksi. Kun lukee Hundrade minnen (på svenska), tuntuu toisinaan, niinkuin

lukisin suomea, niin aidon kotoisesti, oululaisittain, pohjalaisittain hän kertoo asiansa.

Wacklinin Sata muistelmaa on kielellä kuin kielellä suomalaisen kulttuurihistorian omalaatuisimpia ja todistusvoimassaan kaikkesta kirjallisesta vapaudesta huolimatta autenttisimpia kirjoja. Sara on Suomen ensimmäinen kirjailijatar, jos mitta-puuna pidetään oman kirjan julkaisemista. Tätä Söderströmin tempausta, Wacklinin uutta suomalaista laitosta, täytyy pitää täysosumana. Wacklin on palannut Ouluun. Kirja kuuluu oululaiseen kirjajhylyyn ja kelpaa lähetettäväksi Oulun-tervehdyksenä vaikka minne. Paulaharjun eversti kiinnitti huomioni kansikuvaan, 1822-vuoden Oulun palloa esittävään, joka on valokuvattu V. E. Laurellin väritetyistä kivi- ja puurakennuksista vuodelta 1881, joka puolestaan on tehty oululaisille tutusta Jac Wallinin "surrealistisesta" vesivärimaalauksesta (on siinä kyllä selvät lyijykynän piirtämät ääriiviivat), joka riippuu Ainolan museon merimuistojen huoneen seinällä. Tämän Oulun maalauksen valokuvatkin olivat Söderströmillä lainassa, kun kirjaa tehtiin, mutta Wallinin ja Laurellin töiden välillä tuntuu olevan mielenkiintoisia poikkeamia, joten olisi hauska verrata niitä toisiinsa. Muutkin Helena Westermärkin ruotsinkielisen ja Järven suomenkielisen laitoksen kuvat ovat mukana ja lisäksi hienona väripainantana kirjailijaa itseään esittävä J. E. Lindhin maalaus vuodelta 1840 (Kansallismuseo). Sen piirteet ovat tutut myös Into Saxelinin Pariisissa veistämästä Ainolaamme pystytetyn muistomerkin korkokuvasta (1827—28).

P a n u